

Tlak ideológie na propriálnu stránku jazykovej krajiny - na príklade banskobystrickej urbanonymie

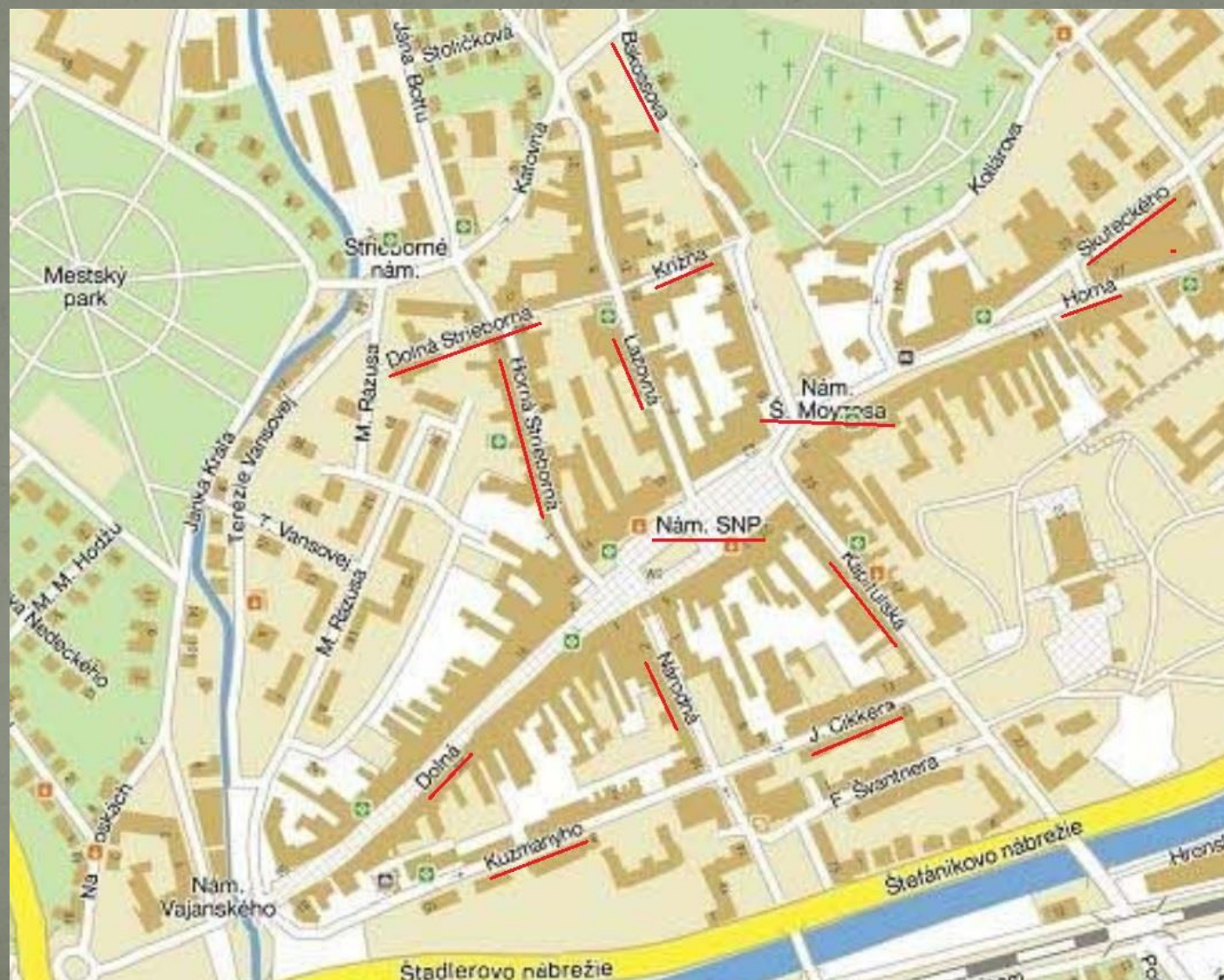
FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Jaromír Krško

APVV-18-0115

- Language in the City – Documenting the Multimodal Semiosphere of Linguistic Landscapes in Slovakia in a comparative perspective
- v príspevku venujeme pozornosť spoločenským a politickým zmenám a ich reflexii v top down sfére banskobystrickej urbanonymie
- časové rozpätie – od najstarších zmienok o banskobystrických uliciach až po súčasnosť (90. roky 20. st.)

Oblasť výskumu (13 ulíc a námestí centra BB)

Problematika urbanonymie

- územie mesta v stredoveku – multilingválne prostredie
- problematikou JK v bilingválnom prostredí sa zaoberali napr. J. Bauko (2019), Istók – Tóth (2020)
- spracovaniu JK Národnej ulice venovala pozornosť P. Jesenská (2020)
- **ideológia → top down sféra → urbanonymia:**
- názvami ulíc, námestí demonštruje štátna moc svoju silu a ideologicky vplýva na ľudí pohybujúcich sa v sociálnom priestore →
- „ovládnutie územia a utváranie centralizovanej štátnej správy“ (David – Mácha, 2012, s. 30)

Ideológia → top down sféra → urbanonymia:

- honorifikačné urbanonymá patria k najdynamickejším toponymám → „životnosť“ je obmedzená dĺžkou režimu
- výskum – predovšetkým po roku 1989
- Odaloš, 1994, 1996; David , J. – Mácha, P., 2012;
- novšie Křížová – Martínek a kol., 2017; Ptáčníková, M. 2019, 2021

Urbanonymá v premenách času

- najstaršie názvy – nemecké, bez ideologického tlaku
- motivácia polohou, smerovaním, stavbou, činnosťou

1589	dnes
Ring	Námestie SNP
Untere gasse	Dolná ulica
Obere gasse	Horná ulica
Bader gasse	Lazovná ulica
Obere Silber gasse	Horná Strieborná
Granner gasse	Kapitulská ulica
Pfarrhof gasse	Bakossova ulica
Neue gasse	Nová ulica (dnes neexistuje)
Untere Silbergasse	Dolná Strieborná

Prvé ideologické tlaky

- po rakúsko-maďarskom vyrovnaní r. 1867

1896 - 1918	dnes
Béla Király tér	Námestie SNP
Kossuth Lajos utca	Dolná ulica
Bethlen Gábor utca	Horná ulica
Károly Péter utca	Lazovná ulica
<u>Heitzmann</u> András utca (richtár)	Horná Strieborná
Wesselényi Ferencz utca	Kapitulská ulica
<u>Morgenthaler</u> utca (Benického dom)	Bakossova ulica
<u>Glabits</u> József utca (richtár)	Nová ulica (dnes neexistuje)
Serényi utca, od 1913 Sokolská ulica	Národná
Deák Ferencz utca	Skuteckého ulica
Keresst utca	Krížna ulica

Obdobie ČSR (1918 - 1939)

1896 - 1918	1918 - 1939	dnes
Béla Király tér	Masarykovo námestie	Námestie SNP
Kossuth Lajos utca	Dolná ulica	Dolná ulica
Bethlen Gábor utca	Horná ulica	Horná ulica
<u>Károly Péter</u> utca	Lazovná ulica	Lazovná ulica
<u>Heitzmann</u> András utca (richtár)	Horná Strieborná	Horná Strieborná
Wesselényi Ferencz utca	Kapitulská ulica	Kapitulská ulica
<u>Morgenthaler</u> utca (Benického dom)	Farská ulica	Bakossova ulica
<u>Glabits</u> József utca (richtár)	Nová ulica	Nová ulica (dnes neexistuje)
Serényi utca, od 1913 Sokolská ulica	Národná ulica	Národná ulica
Deák Ferencz utca	Súdobná ulica	Skuteckého ulica
Keresst utca	Krížna ulica	Krížna ulica
	Horné námestie	Moysesovo námestie
	Dolná Strieborná	Dolná Strieborná

Obdobie 1939 - 1945

1918 - 1939	1939 - 1945	dnes
Masarykovo námestie	Hlinkovo námestie	Námestie SNP
Dolná ulica	Dolná ulica	Dolná ulica
Horná ulica	Horná ulica	Horná ulica
Lazovná ulica	ulica Martina Rázusa	Lazovná ulica
Horná Strieborná	Horná Strieborná	Horná Strieborná
Kapitulská ulica	Kapitulská ulica	Kapitulská ulica
Farská ulica	Farská ulica	Bakossova ulica
Nová ulica	Nová ulica	Nová ulica (dnes neexistuje)
Národná ulica	Národná ulica	Národná ulica
Súdobná ulica	ulica Adolfa Hitlera	Skuteckého ulica
Krížna ulica	Krížna ulica	Krížna ulica
Horné námestie	Horné námestie	Moysesovo námestie
Dolná Strieborná	Dolná Strieborná	Dolná Strieborná
	Kuzmányho ulica	Kuzmányho ulica
	Štefánikova ulica	Ulica J. Cikkera

Obdobie 1945 - 1953

1939 - 1945	1945 - 1953	dnes
Hlinkovo námestie	Masarykovo námestie	Námestie SNP
Dolná ulica	Dolná ulica	Dolná ulica
Horná ulica	Horná ulica	Horná ulica
ulica Martina Rázusa	Lazovná ulica	Lazovná ulica
Horná Strieborná	Horná Strieborná	Horná Strieborná
Kapitulská ulica	Kapitulská ulica	Kapitulská ulica
Farská ulica	Farská ulica	Bakossova ulica
Nová ulica	Nová ulica	Nová ulica (dnes neexistuje)
Národná ulica	Národná ulica	Národná ulica
ulica Adolfa Hitlera	Súdobná ulica	Skuteckého ulica
Krížna ulica	Krížna ulica	Krížna ulica
Horné námestie	Horné námestie	Moysesovo námestie
Dolná Strieborná	Dolná Strieborná	Dolná Strieborná
Kuzmányho ulica	Kuzmányho ulica	Kuzmányho ulica
Štefánikova ulica	Štefánikova ulica	Ulica J. Cikkera

Obdobie 1953 - 1961

1945 - 1953	1953 - 1961	dnes
Masarykovo námestie	námestie Národného povstania	Námestie SNP
Dolná ulica	Malinovského ulica	Dolná ulica
Horná ulica	ulica V. Širokého (!)	Horná ulica
Lazovná ulica	Gorkého ulica	Lazovná ulica
Horná Strieborná	ulica K. Kalužay	Horná Strieborná
Kapitulská ulica	ulica B. Polevého	Kapitulská ulica
Farská ulica	Bakossova ulica	Bakossova ulica
Nová ulica	Nová ulica	Nová ulica (dnes neexistuje)
Národná ulica	ulica Februárového víťazstva	Národná ulica
Súdobná ulica	ulica J. V. Stalina	Skuteckého ulica
Krížna ulica	Krížna ulica	Krížna ulica
Horné námestie	námestie Červenej armády	Moysesovo námestie
Dolná Strieborná	Dolná Strieborná	Dolná Strieborná
Kuzmányho ulica	Jilemnického ulica	Kuzmányho ulica
Štefánikova ulica	Nejedlého ulica	Ulica J. Cikkera

Obdobie 1961 - 1989

1953 - 1961	1961 - 1989	dnes
námestie Národného povstania	Námestie SNP	Námestie SNP
Malinovského ulica	Malinovského ulica	Dolná ulica
ulica V. Širokého (!)	Horná ulica	Horná ulica
Gorkého ulica	Lazovná ulica	Lazovná ulica
ulica K. Kalužay	Horná Strieborná	Horná Strieborná
ulica B. Polevého	Moyzesova ulica	Kapitulská ulica
Bakossova ulica	Bakossova ulica	Bakossova ulica
Nová ulica	Nová ulica	Nová ulica (dnes neexistuje)
ulica Februárového víťazstva	ulica Februárového víťazstva	Národná ulica
ulica J. V. Stalina	ulica Obrancov mieru	Skuteckého ulica
Krížna ulica	Krížna ulica	Krížna ulica
námestie Červenej armády	námestie Červenej armády	Moysesovo námestie
Dolná Strieborná	Dolná Strieborná	Dolná Strieborná
Jilemnického ulica	Kuzmányho ulica	Kuzmányho ulica
Nejedlého ulica	Nejedlého ulica	Ulica J. Cikkera

Ideologické pôsobenie po roku 1989

- po roku 1989 - požiadavky odideologizovania depersonalizovania
- nový prvok jazykovej krajiny pri nápisocho ulíc dedikačného typu

Záver:

- ideologické tlaky na urbanonymiu ako súčasť JK sa prejavili od konca 19. storočia
- najvýraznejšie boli v rokoch 1953 – 1961 (kult osobnosti)
- urbanonymá ako súčasť JK sú výrazným prvkom štátnej ideológie

Ďakujem vám za pozornosť!